

A Kúria a felperesnek az alperes ellen házastársi közös vagyon megosztása iránt a Fővárosi Bíróságnál P/P.IV.24.P.22.968/2007. számon megindított és a Fővárosi Ítéltáblának 1.Pf.20.665/2010/8. számú ítéletével befejezett perében az említett számú másodfokú határozat ellen a felperes által 179. sorszám alatt előterjesztett felülvizsgálati kérelem folytán a 2010. február 21. napján megtartott tárgyalás alapján meghozta az alábbi

í t é l e t e t :

A Kúria a jogerős ítéletet hatályában fenntartja.

Kötelezi a felperest, hogy fizessen meg az alperesnek 15 napon belül 1.000.000 (egymillió) forint - ÁFÁ-t is tartalmazó - felülvizsgálati eljárási költséget, valamint az állam javára a lakóhelye szerinti illetékhivatal felhívásában megjelölt módon és számlára - 2.500.000 (kettőmillió-ötszázezer) forint le nem rótt felülvizsgálati eljárási illetéket.

Az elsőfokú bíróság útján megkeresni rendeli a Budakörnyéki Földhivatalt, hogy a T. hrsz. alatti, valamint a T. hrsz. alatti ingatlanokra feljegyzett felülvizsgálat tényét törölje.

I n d o k o l á s :

A jogerős ítélet alapjául szolgáló tényállás szerint a peres felek 1999 júniusában összeköltöztek, októberben házasságot kötöttek. Az együttélés kezdetén a felperes 23.500.000 forintért értékesítette a B. kerület P. út számú különvagyoni lakásingatlanát. 2000. február 11-én a felek az alperes kizárólagos tulajdonaként megvásárolták a T., J. utca számú ingatlant. Az alperes 2000. május 15-én 28.000.000 forint vételárért adta el a házasságkötés előtt szerzett különvagyoni B. kerület D. M. utca szám alatti lakásingatlanát.

Az életközösség alatt megvásárolt J. utca számú ingatlanon és a felperes különvagyonába tartozó T., V. utca számú építési telken a felek építkeztek. 2001. év elején a J. utca számú, háromszintes négy garázsos ingatlanba beköltöztek. A felperes 2004 tavaszán a V. utcai ingatlant 60.000.000 forint vételárért értékesítette, majd 2004. május 3-án az alperes kizárólagos tulajdonaként került megvásárlásra a T., J. utca szám alatti telekingatlan.

A felek életközössége 2005 októberében véglegesen megszakadt, a felperes november 9-én 33.000 EUR-t, azaz 8.300.000 forintot kifizetett az alperesnek.

A felek vagyoni viszonyainak a peren kívüli rendezése érdekében az alperes 2005 decemberében olyan tartalmú írásbeli szerződés-tervezetet készíttetett, amely szerint a felek a házasságkötésüket megelőzően keletkezett és a Csjt. értelmében különvagyonnak minősülő különböző vagyontárgyaikat a közös vagyonba bevitték és ezzel elismerték azt, hogy az elvesztette különvagyoni jellegét és ezáltal a házastársi közös vagyon részévé vált. Ennek megfelelően a Csjt. értelmében 50-50%-ban megosztandó házastársi közös vagyonuk részét képezi a T., J. út szám alatti, valamint a T. J. út szám alatti ingatlan, amelyek 1/2 tulajdoni hányada a felperest illeti és ezért az említett ingatlanokat a felek közösen értékesítik, a befolyó vételárat pedig 50-50 %-ban osztják meg egymás között (2. pont). Közös vagyonnak minősül a C. Bank által a felperes nevében vezetett folyószámla 2005. október 21-i egyenleg szerinti követelése, ezért annak a fele részét a felperes átadja az alperesnek (3. pont). Rögzítette a tervezet azt is, hogy a felek a közös berendezési és felszerelési tárgyaikat a mellékelte szerint természetben megosztották (keresetlevél 1/F/4. sorszámú melléklete).

A felperes az általa 2006. január 2-án elkészített szerződés-tervezetben az alperes fentebb részletezett ajánlatát pontosította, illetve kiegészítette - egyebek mellett - akként, hogy a házasságkötéskor meglévő közös vagyonba utalt különvagyontárgyak körébe sorolta az „ingatlanokat, és banki számlán szereplő fizető eszközöket, illetve készpénzt” (2. pont), a közös tulajdonú ingatlanok közös értékesítése esetére kikötötte azt, hogy a J. út szám alatti ingatlan eladására legalább 62.000.000 forintos, a J. út szám alatti ingatlanára pedig legalább 19.000.000 forintos vételáron kerülhet sor (3. pont). A közös bankszámlák közül a 2005. október 21-i banki kivonatokkal igazoltan a C. Bank által az ő nevében vezetett folyószámla követelését 42.000.000 forintban, a C. Bank által vezetett alperes nevére szóló 0002-01748-600 és 602 alszámú devizaszámla követelését 20.750,18 EUR-ban, a felperes nevére szóló alszámú devizaszámláról általa felvett és az alperesnek átadott összeget 33.000 EUR-ban, a közös házban hagyott készpénz összegét pedig 5.300 EUR-ban, tehát a közös bankszámla-és készpénz összegét összesen 59.050,18 EUR-ban jelölte meg (4.1. és 4.2. pont). A megosztandó közös vagyon körébe tartozik az I. Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság, amelynek mindkét szerződő fél a belfagya, és amelyben a vagyoni betétjük 20.000-20.000 forint, amelyen felül 50-50 %-os megosztásra kerül a cég számláján 2005. október 21-i banki kivonattal igazolható összeg. A felperes kijelentette, hogy a bt.-nek nem kíván tagja maradni, amit

az alperes tudomásul vesz azzal, hogy a kilépő felperes vagyoni betétje az ingóságok elosztásnál kerül elszámolásra.

A vagyoni viszonyok rendezése tárgyában a felek között peren kívüli megállapodás nem jött létre.

2005. december 20-án az alperes és - a jelen per tartama alatt elhalt - N. J. között olyan tartalmú „Élettársi vagyonszövetség megszűntetési szerződés” jött létre, melyben a felek rögzítették azt, hogy 1993. március 15-től 1999. április 30-ig élettársak voltak és az együttélésük ideje alatt, 1994. július 22-én vásárolták meg az alperes nevére a B., , D. M. u. 3. szám alatti lakásingatlant 8.060.000 forint vételárért. Ezt az ingatlant az alperes 2000. május 15-én N. J. hozzájárulásával 28.000.000 forintért eladta, és a befolyt vételárból 10.000.000 forintért megvásárolta a T., J. út szám alatti ingatlant, majd azt 18.000.000 forintért felújíttatta. A volt élettársak közös vagyona volt ezen felül a magyarországi és külföldi bankokban elhelyezett összesen 30.000.000 forint, amelyből az alperes N. J. hozzájárulásával megvásárolta a T., J. út szám alatti ingatlant, amelynek a jelenlegi forgalmi értéke 19.000.000 forint. A fentebb részletezett élettársi közös vagyon megosztása tárgyában a felek úgy állapodtak meg, hogy a T., J. út szám alatti ingatlan 19.000.000 forint értékben, valamint 11.000.000 forint készpénz az alperes, a T., J. út szám alatti ingatlan pedig 30.000.000 forint értékben N. J. kizárólagos tulajdonába kerül.

Ezt követően, 2006. január 4. napján az alperes olyan tartalmú ingatlan-adásvételi szerződést kötött N. J. házastársával: J. E. vel, amely szerint a T., J. út szám alatti ingatlant az alperes J. E. nek 20.000.000 forint vételár ellenében eladta.

A fentebb részletezett szerződések alapján a T., J. út szám alatti ingatlanra N. J., a J. út szám alatti ingatlanra pedig J. E. kizárólagos tulajdonjoga bejegyzést nyert az ingatlan-nyilvántartásba.

A felperes az ilyen előzmények után, 2006. április 12-én a jelen per alperese mint I. rendű, továbbá N. J. II. rendű és J. E. III. rendű alperesek ellen benyújtott jelen perbeli keresetében - többek között - az alperesek között létrejött szerződések érvénytelenségének vagy vele szembeni (relatív) hatálytalanságának a megállapítását kérte.

A jelen per tartama alatt az I. és III. rendű alperesek 2006. november 20-án, az I. és III. rendű alperesek pedig 2006. december 5-én a közöttük létrejött szerződést felbontották, és mindkét ingatlan vonatkozásában sor került az eredeti ingatlan-nyilvántartási állapot helyreállítására is. Ezt követően a felperes

az alperesek között létrejött szerződések érvénytelenségének, vagy vele szembeni hatálytalanságának a megállapítása iránt előterjesztett keresetétől elállott, ezért az elsőfokú bíróság a II. és III. rendű alperesekkel szemben indított pert megszüntette.

A felperes végleges keresetében az alperes tulajdonaként nyilvántartott J. utca 53. (továbbiakban: A jelű ingatlan) és az számú (továbbiakban: B jelű ingatlan) ingatlanokra 1/2 arányú tulajdonjogának megállapítását, ingatlan-nyilvántartási bejegyzését, valamint a telekingatlan közös tulajdonának megszüntetését és az alperes tulajdoni hányadának a megváltására való feljogosítását kérte.

Tényállítása szerint az A jelű ingatlan vételára 14.000.000 forint, építési költsége 35.000.000 forint volt, amelyre csak részben nyújtott fedezetet az alperes D. M. utcai ingatlana értékesítéséből befolyt vételár.

A V. utcai ingatlanán (továbbiakban: C jelű ingatlan) végzett építkezés a különvagyoni P. úti ingatlana 23.500.000 forint vételárából fedezhető volt. A B jelű ingatlan 18.000.000 forint vételárát a C jelű ingatlana 60.000.000 forint eladási árából fizette ki.

Az alperes ellenkérelmében különvagyoni szerzésre hivatkozással a kereset elutasítását kérte. Vizontkeresetet terjesztett elő a házastársi közös vagyon megosztása és a felperes arra való kötelezése iránt, hogy fizessen meg neki 60.634.003 forintot, amelyből 46.531.143 forintot ingó értékkiegyenlítés, 14.102.860 forintot különvagyon megtérítése címén igényelt. A D. M. utcai ingatlana eladási árára is figyelemmel az együttélés megkezdésekor 74.800.000 forint értékű különvagyonnal rendelkezett. Az A jelű ingatlannak a szerződésben kikötött 10.000.000 forint vételárát és a teljes építési költségét különvagyoni lakásingatlana eladási árából fedezte. A felperes különvagyoni C jelű ingatlanán 40.000.000 forint költséggel megvalósuló beruházásra 17.000.000 forint különvagyon fordított. Ennek értékesítése után különvagyoni juttatása a B jelű ingatlan kizárólagos tulajdonaként történő megvásárlásával kiegyenlítést nyert. Az életközösség megszakadásakor a két T.i ingatlan értékét is számolva, 60.697.141 forint különvagyoni értéke maradt, így a különbözet megtérítésére a felperes köteles.

Az elsőfokú bíróság az ítéletével a felperest házastársi közös vagyon megosztása címén 11.563.644 forint és 97.000 forint perköltség 15 napon belüli felperesnek való megfizetésére, a feleket pedig személyenként 2.620 forint előlegezett költség és 450.000 forint előlegezett illeték megfizetésére kötelezte, megállapította, hogy a felek az ezt meghaladó költségeiket maguk

viselik, ezt meghaladóan pedig a felperes keresetét és az alperes viszontkeresetét elutasította.

A Csjt. 27. § (1) bekezdése szerinti törvényi vélelemmel szemben fennálló, a különvagyonot állító házasság terhelő bizonyítási kötelezettségre utalással az elsőfokú bíróság elsődlegesen az alperes különvagyonát, felhasználását, az életközösség megszakadásakor meglévő állományát vizsgálta, amely a keresettel érvényesített tulajdoni és a viszontkeresetben előterjesztett különvagyonosi megtérítési igény elbírálása szempontjából irányadó.

Az elsőfokú ítélet részletesen kifejtett megállapítás szerint az alperes a házasságkötéskor és az életközösség alatt befolyt összegekkel együtt 41.845.574 forint készpénzzel és a D. M. utcai ingatlana 28.000.000 forint eladási árának elszámolásával összesen 69.845.574 forint különvagyonnal rendelkezett (elsőfokú ítélet 8. és 9. oldal).

Az alperes külföldön dolgozott, az életközösség kezdete előtt 28.000 DEM-nek megfelelő 3.680.000 forint megtakarított jövedelemmel rendelkezett. A D.i bank igazolta, hogy 1999 augusztusában 9.704 EUR bankszámlán kezelt, külföldi munkavégzésből származó, és az életközösség létesítésének időpontjára figyelemmel nyilvánvalóan különvagyonnak minősülő, 2.499.302 forintnak megfelelő megtakarítása volt. Az 1999 szeptemberi O. devizaszámla kivonattal alátámasztottan összesen $(42.391 \text{ DEM} = 5.584.590 \text{ HUF} + 74.103 \text{ ATS} = 1.3768 \text{ HUF} + 5.937 \text{ CHF} = 959.479 \text{ HUF} + 3.410 \text{ USD} = 820.207 \text{ HUF} =)$ 8.839.716 forintnak megfelelő valutával rendelkezett. Az alperes a szüleinek: dr. K K.nak és K K.nénak a tanúvallomásával igazolta, hogy külföldi munkavégzésére tekintettel 5.000.000 forintot szülei kezelésére bízott magyarországi kiadásainak fedezésére. Az elsőfokú bíróság érvelése szerint az alperes jövedelmi, vagyoni viszonyaiból, életviteléből alappal következtethető, hogy hazai tartózkodásának idején felmerülő költségeire az átlagot jóval meghaladó mértékű készpénzt tartalékol, ennek kezelésével szüleit bízta meg.

Az alperes operaénekesként évekig külföldön dolgozott, jelentős forintban és valutában tartott készpénzvagyona volt. Kiemelkedően magas jövedelmi, vagyoni helyzete miatt életszerű, hogy barátainak jelentős összegű kölcsönöket nyújtott, figyelemmel arra is, hogy ez művészi körökben elfogadott. Az elsőfokú bíróság a bizonyítékok értékelésével megállapította, hogy az alperes az együttélés előtt B. T.nak adott, az életközösség fennállása alatt kiegyenlített 1.196.000 forint kölcsönt. 1998-ban dr. D. A. és házastársa részére folyósított 15.000.000 forint kölcsön pedig 2000 végén került visszafizetésre 16.000.000 forint összegben.

Az életközösség ideje alatt az A jelű ingatlanhoz tartozó telekhányad értékesítéséből az alperes 1.100.000 forint, a D.ból pedig adóvisszatérítés címén további 1.050.000 forint különvagyoni készpénzhez jutott, az említett összegeket azonban a felperes nyilatkozata szerint a felek az együttélés alatt közösen feléltek.

Az A jelű ingatlan tekintetében az alperes a házastársi közös szerzés vélelmével szemben bizonyította különvagyoni tulajdonszerzését.

A beszerzett igazságügyi szakvéleményt elfogadva az ingatlan 2000. év elejei forgalmi értéke 9.500.000 forint, ezért az elsőfokú bíróság a szerződésben kikötött 10.000.000 forint vételárat vette alapul. Az ingatlanon végzett építési - kivitelezési munkák műszaki értéke az építkezés ideje szerinti egységáron 27.175.023 forint volt, így az ingatlan teljes bekerülési költsége 37.075.023 forintot tett ki. Az alperes a felperes által is elismerten a vételárra és az építési költségekre felhasználta a korábbi ingatlana eladásából származó 28.000.000 forint vételárat, és bizonyította, hogy jelentős összegű külön vagyoni készpénzzel rendelkezett. Azt a felperes is elismerte, hogy az alperes a külföldi felleléséből származó 3.680.000 forint különvagyont az építési költségekre fordította. A perben emellett a felperes az ingatlan különvagyoni jellegét is elismerte, állítása szerint az alperessel kötött szóbeli megállapodás alapján az A jelű ingatlan az alperes, míg a C jelű ingatlan az ő tulajdonát képezi. Az elsőfokú ítélet érvelése szerint a fentiekből nyilvánvaló, hogy a teljes építési költséget az alperes különvagyonából fedezte, nem volt szükség közös vagyoni, illetve felperes részéről külön vagyoni hozzájárulásra.

Az elsőfokú bíróság megállapítása szerint a B jelű ingatlan a felek közös tulajdona.

A szakvéleményt elfogadva a C jelű ingatlan (helyesen: a C jelű ingatlan telkének) 2000. évi forgalmi értékét 11.480.800 forintban, műszaki értékét az építkezés idején irányadó egységárakra figyelemmel 36.357.560 forintban határozta meg. A felperes az építési költségekre felhasználta a különvagyoni ingatlana eladásából befolyt 23.500.000 forintot. A bizonyítékok mérlegelésének eredményeként az elsőfokú bíróság arra a meggyőződésre jutott, hogy a még szükséges 12.857.560 forintot az alperes biztosította különvagyonából. Bizonyította, hogy elegendő készpénzzel rendelkezett, dr. D. Andrea vallomása igazolta, hogy a kölcsön visszafizetését a felperesi ingatlanon folyó beruházási költség fedezése tette indokolttá. Ebből következően a C jelű ingatlan vételárából az alperest 12.857.560 forinttal illette volna. A B jelű ingatlan vételárához tehát különvagyonból a felperes 5.142.440 forintot, az alperes 12.857.560 forintot fizetett ki. A

megállapítást erősíti, hogy az életközösség fennállása alatt vásárolt ingatlant a felperes hozzájárulásával az alperes kizárólagos tulajdonaként jegyezték be. Az pedig nem elfogadható hivatkozás, hogy a felperes osztrák állampolgárságára tekintettel az alperes tulajdonszerzése technikailag egyszerűbb volt, mert a felperes a vételt megelőzően is több ingatlannal rendelkezett.

A vételárhoz való hozzájárulás a felperes javára 28,6 %-os, az alperes javára 71,4 %-os mértékű közreműködést jelent, ehhez képest a felperes az ingatlan 286/1000 részének tulajdonjogát megszerezte.

Az elsőfokú bíróság a közös tulajdont a Ptk. 148. § (2) bekezdésének alkalmazásával szüntette meg, az alperest kötelezte a felperes tulajdoni illetőségének megváltására. A 2008. évi ingatlanforgalmi érték 20.000.000 forint, az alperest a felperes megszűnő tulajdoni hányada után 5.720.000 forint megváltási ár terheli.

A felperes alaptalanul hivatkozott a szakvélemény „érvénytelenségére”. Állítása szerint a szakvélemény a szakma szabályainak megsértésével készült, mert a szakértő az alperes javára elfogult, a helyszíni szemlét távollétében tartotta meg, a szakértő kijelentése, mely szerint „ahogy megbeszéltük csak ketten megyünk be a házba” igazolja, hogy az alperessel az ügyre vonatkozóan megbeszélést és egyeztetést folytatott.

A szakértő írásbeli szakvéleményében rögzítette, hogy a helyszíni szemlére a feleket és képviselőiket megidézte, a szemlét a felek szóváltása miatt, jelenlétük nélkül végezte el. A szemlét követően lehetőséget biztosított arra, hogy álláspontjukat egyeztessék. Szóbeli meghallgatása során a szakértő a fentieket megerősítette, tagadta elfogultságát, az alperessel történő egyeztetésre vonatkozó állítást. Utalt arra is, hogy a felperes képviselője az értesítés ellenére távol maradt a szemléről. A feleket felkérte arra, hogy a szakvélemény elkészítéséhez szükséges dokumentumokat bocsássák rendelkezésére. A felperes az általa hivatkozott, a C jelű ingatlanon folyt építkezéssel kapcsolatos szerződést, költségvetés, valamint az A jelű ingatlan átépítésére vonatkozó további kimutatásait a szakértő részére nem küldte meg. A szakértő ezért utóbb az általa kért, az alperes részéről becsatolt iratok, valamint a szemle során készült fényképfelvételek, és a felek észrevételei alapján készítette el a szakértői véleményét, rögzítve, hogy a késedelmesen megküldött dokumentumok nem értékelhetők.

Az elsőfokú ítélet okfejtése szerint a felek személyes jelenlétének hiánya nem eredményezi a szemle és a szakvélemény érvénytelenségét, a feleknek a szemlét követően lehetőségük volt az észrevételeik megtételére és az egyeztetésre. A szakértő véleményét több

szempontot értékelve, a szakma szabályai alapján alakította ki. A felperes képviselője a szakvéleményre, a jogkövetkezményekre történt figyelmeztetés ellenére sem tett érdemi észrevételt. Az elsőfokú bíróság a Pp. 141. §-a alapján a felperes terhére értékelte az észrevétel előterjesztésére engedélyezett póthatáridő eredménytelen leteltét.

A felek házastársi közös vagyonába tartozik a felperes U. életbiztosítására 1999. júniusától 2005. végéig kifizetett 3.850.000 forint. A felperes felhívás ellenére sem bizonyította állítását, mely szerint különvagyonából, a svájci bankszámlájáról az osztrák bankszámlájára évente átutalt összegből történt a díj kiegyenlítése.

Közös vagyon a felperes résztulajdonában álló svájci bankszámlán az életközösség megszűnésének időpontjában az alperes által megjelölt 55.000.000 forint követelés. A felperes többszöri bírói felhívás és a következményekre való figyelmeztetés ellenére sem közölte az életközösség kezdő,- és megszakadásának időpontja szerinti egyenleg, illetve a számlaforgalom összegét. Nem adta meg a banktitok alóli felmentést sem. A vagyonközösséghez tartozó készpénz összegének feltárását, bizonyítását a felperes magatartása hiúsította meg, ezért az elsőfokú bíróság a bizonyítatlanság következményét a bizonyítási kötelezettség Pp. 164. § (1) bekezdésében foglalt főszabálytól eltérően, a felperes terhére értékelte. Utalt arra is, hogy az alperes különvagyonát, a közös vagyoni pénzeszközöket az életközösség fennállása alatt a felperes kezelte, különböző banki tranzakciókat foganatosított, így nem zárható ki, hogy a közös vagyon egy része is erre a számlára került átutalásra.

Az alperes C. számláján az életközösség megszakadásakor 166.996 forint, a C. devizaszámláján 5.223.595 forint EUR ellenérték volt. Az alperes G.nál kötött életbiztosítására az életközösség fennállása alatt 673.635 forint, az I. életbiztosítására 1.618.488 forint közös vagyoni befizetés történt.

A házastársi közös vagyon összege 66.532.716 forint, a jutó érték 33.266.358 forint. Az alperes tulajdonába adott közös vagyoni érték 7.682.714 forint, így a jutó értékhez képest 25.583.644 forint illeti. A közös vagyon megosztása címén átadott 8.300.000 forint beszámításával a felperest ingó érték kiegyenlítés címén 17.283.644 forint terheli.

Az elsőfokú bíróság az alperes különvagyon megtérítése címén követelt 14.102.860 forint megfizetése iránti viszontkeresetét részletesen indokolt döntésével elutasította. Az alperes nem bizonyította, hogy a felek a hiányzó különvagyonát az életközösség fennállása alatt megtérítésre alapot adó módon használták fel.

Az alperest az A jelű ingatlan tekintetében 5.720.000 forint megváltási ár, a felperest a házastársi közös vagyon megosztása folytán ingó értékiegyenlítés címén 17.283.644 forint megfizetésére terheli. A követelések beszámításával a felperes fizetési kötelezettsége 11.563.644 forint.

A felperes az ítélethozatalt megelőzően előterjesztett, a tárgyalás elhalasztására irányuló megalapozatlan kérelmét az elsőfokú bíróság elutasította. Indokolása szerint ezzel megakadályozta a per indokolatlan további elhúzódását. A feleknek elegendő ideje volt arra, hogy észrevételeiket, bizonyítási indítványukat, bizonyítékaikat előterjesszék. Nem méltányolandó körülmény, hogy a felperes ügyvédi képviselte a tárgyalást megelőző napon megszűnt.

Az elsőfokú ítélet ellen a felperes fellebbezést terjesztett elő. Elsődleges fellebbezési kérelmében a Pp. 252. § (2) és (3) bekezdésének alkalmazásával az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését indítványozta. Másodlagos fellebbezési kérelmében az elsőfokú ítélet megváltoztatását 50.782.537 forint javára történő elszámolásának eredményeként marasztalásának mellőzésével és az alperes 32.218.893 forint megfizetésére kötelezésével kérte.

Előadása szerint az A jelű ingatlan 14.000.000 forint volt vételárát és a C jelű ingatlan teljes építési költségét különvagyonából viselte, ezért az elsőfokú ítéletben megállapított 9.282.537 forint az alperes javára nem számolható el. A svájci bankszámlán kezelt összeg nem tartozik a házastársi közös vagyonba, arra az életközösség fennállásától befizetés nem történt, így alaptalan az alperes 27.500.000 forint igénye.

Az alperes részletesen indokolt fellebbezési ellenkérelmében az elsőfokú ítélet helybenhagyását kérte.

A másodfokú bíróság az ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletének nem fellebbezett részét nem érintette, fellebbezett rendelkezései közül a kereseti illeték viselésére vonatkozó rendelkezést részben megváltoztatta, és megállapította, hogy az állam által előlegezett viszontkereseti illeték 900.000 forint. A felperest terhelő kereseti illetéket 382.950 forintra leszállította és 234.000 forint viszontkereseti illeték, összesen 616.950 forint elsőfokú eljárási illeték megfizetésére kötelezte az állam javára, az adóhatóság külön felhívására. Az alperes által fizetendő kereseti illetéket 517.050 forintra felemelte, a viszontkereseti illetékből 666.000 forint, összesen az állam javára, az adóhatóság külön felhívására, 1.183.050 forint elsőfokú eljárási illeték megfizetésére kötelezte. Az elsőfokú ítélet egyéb rendelkezéseit helybenhagyta. Kötelezte a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 945.000 forint másodfokú perköltséget és térítsen meg az államnak - az

adóhatóság külön felhívására - 900.000 forint fellebbezési illetéket.

A döntését azzal indokolta, hogy alaptalannak találta a másodfokú bíróság a mérlegelésétől függő, a lényeges eljárási szabálysértésre alapított, az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezésére irányuló fellebbezési kérelmet. A Pp. 252. § (2) bekezdése akkor alkalmazható, ha az elsőfokú bíróság olyan lényeges eljárási szabályt sértett, amely feltétlenül indokolja a tárgyalás megismétlését, illetve kiegészítését.

A Pp. 2. § (1) bekezdése szerint a bíróságnak az a feladata, hogy a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítse. A Pp. 3. § (3) bekezdése a bíróság kötelezettségévé teszi, hogy a jogvita eldöntése érdekében a bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről a feleket előzetesen tájékoztassa. A Pp. 8. § (1) bekezdése értelmében a bíróság köteles biztosítani, hogy a felek és a per többi résztvevője jogukat rendeltetésszerűen gyakorolják, és perbeli kötelezettségeiknek eleget tegyenek. A (2) bekezdés alapján a bíróságot az a kötelezettség is terheli, hogy minden perelhúzó magatartást megakadályozzon.

Az elsőfokú bíróság eljárása nem sértette a feleknek a per tisztességes lefolytatásához, a jogvita pártatlan elbírálásához való jogát. Az eljáró bíróval szemben előterjesztett elfogultsági kifogás elutasításra került, a fellebbezésben hivatkozott, a bírói etika szabályait sértő magatartás pedig kizárólag feltételezésen alapul.

Nem sérült a felek esélyegyenlősége, a bíróság előtti egyenlőség elve. Az egyenjogúság elvének eljárásjogi vetületében érvényesülő kétoldalú meghallgatási kötelezettség elvéből következően a bíróság köteles biztosítani, hogy a felek ténybeli előadásaikat, jogi álláspontjukat kifejtsek, az eljárásjogi eszközök igénybevételével véleményt nyilvánítsanak az ellenérdekű fél állításairól, jogi álláspontjáról. Az elsőfokú bíróság e kötelezettségét az elsőfokú ítélet meghozatala után érkezett felperesi beadvány tekintetében nyilvánvalóan nem teljesíthette. Az a tény pedig, hogy az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőzően, a 2009. február 24. napján benyújtott alperesi beadványt a felperesnek nem kézbesítette, önmagában nem jelenti az egyenjogúság elvének megsértését.

A Legfelsőbb Bíróság 1/2009. (IV. 24.) PK véleményében kifejtettek szerint a bíróság tájékoztatási kötelezettsége a kereseti,-vizontkereseti kérelem és az ellenkérelem alapjaként előadottakból kiindulva, az anyagi jogi szabályok szerint jelentős tényekre kell

vonatkozni. Az iratokból kitűnően az elsőfokú bíróság a tájékoztatási kötelezettségének a fenti szempontoknak megfelelően, a szükséges mértékben eleget tett. A fellebbezésben hivatkozott 2009. február 19-i tárgyaláson a felperes akként nyilatkozott, hogy az elsőfokú bíróságtól döntést kér, részéről bizonyítási kötelezettség nincs, mert a Csjt. 27. § -a alapján a tulajdonjog megilleti.

Az elsőfokú bíróság a tárgyalási időközre vonatkozó eljárási szabályok helyes alkalmazásával következetesen érvényesítette a jogvita ésszerű időn belüli befejezésének követelményét, megakadályozta a per indokolatlan elhúzódását, ugyanakkor az eljárás teljes időtartama alatt biztosította az érdemi nyilatkozattételt, a védekezés előkészítéséhez szükséges időt, az észrevételezési jog gyakorlását. Erre és az eljárás gyorsítását biztosító, kötelezően érvényesülő alapelvi rendelkezésre tekintettel a felperes alaptalanul kifogásolta, hogy az elsőfokú bíróság a bizonyítási eljárás befejezése után, közvetlenül az elsőfokú ítélet meghozatala előtt, a felperes jogi képviselő váltására tekintettel nem engedélyezte a tárgyalás elhalasztását.

Eljárásjogi előírás hiányában a bíróságnak nem kell alakszerű határozattal döntenie a tárgyalás elhalasztása iránt előterjesztett egyoldalú kérelem elutasításáról. Amellett, hogy a felperes kérelmét a tárgyalási határnap előtti harmadik napon adta be, az elsőfokú bíróság a kérelem elutasításának megalapozott indokát az eljárást befejező határozatában megadta.

Alaptalan a szakértő kirendelésével, eljárásával kapcsolatos eljárási szabálysértésre vonatkozó fellebbezési érvelés. Az elsőfokú eljárásban a felek az A jelű és a C jelű ingatlan építési költségeire jelentősen eltérő előadást tettek, az anyagköltségekre és a munkadíjra számlákat, egyéb okirati bizonyítékot nem csatoltak. A jogvita elbírálása szempontjából a bizonyítandó tény a két építkezés költségének mértéke volt, tehát a bizonyítás nem a felperes számítása szerinti építési költségek valóságának bizonyítására irányult. Az elsőfokú bíróság ezért megalapozottan mellőzte ez utóbbi kérdésre a szakértő kirendelését, és érdemben helyes döntéssel tagadta meg a kivitelezést végző, a tényleges építési költségeket csak hozzávetőlegesen megjelölő vállalkozónak a helyszíni szemlén való részvételét.

Kétségtelen, hogy a felperes által készített összesítést, a szavatossággal kapcsolatos szerződést az elsőfokú bíróság nem bocsátotta a szakértő rendelkezésére. Ez a körülmény azonban nem értékelhető a felperes javára és nem teszi a szakvéleményt megalapozatlanná. Az ítélezési gyakorlat szerint a szakértővel közlendő adatokra vonatkozó kötelezettség a bizonyító felet is terheli. A felperes e kötelezettségének nem tett eleget, a szakértő

felhívására sem küldte meg az általa készített elszámolást és egyéb okiratokat. Az ítélet tábla e körben és a helyszíni szemle megtartásával kapcsolatos fellebbezési hivatkozás tekintetében visszautal az elsőfokú ítéletben kifejtett helyes okfejtésre.

A Pp. 206. § (1) és (2) bekezdése értelmében a bíróság a tényállást a felek előadásának és a bizonyítási eljárás során felmerült bizonyítékoknak az egybevetésével állapítja meg, a bizonyítékokat a maguk összességében értékeli, és meggyőződése szerint bírálja el. A bíróság mérlegelése tehát kiterjed az egyes bizonyítékok bizonyító erejének megállapítására, mérlegeli a félnek a Pp. 206. § (2) bekezdése alá eső mulasztását, magatartását és azt, hogy a fél magatartása miként értékelendő a perbeli tényállás szempontjából. A bírói mérlegelés része a bizonyítékoknak és a felek magatartásának egybevetése és a maguk összességében való értékelésére. A fenti összetett bizonyítás mérlegeléssel ítélt meg, hogy milyen jelentőséget kell tulajdonítani a fél mulasztásának, késedelmes eljárásának. Az elsőfokú bíróság helyes, a Pp. idézett rendelkezésének megfelelő mérlegeléssel állapította meg a tényállást, amely az ítélet táblát is köti. A fellebbezésben hivatkozott alperesi magatartás kiragadott felülmérlegelése a Pp. bizonyításra vonatkozó szabályát sértené.

Kétségtelen, hogy az elsőfokú bíróság ítéletének indokolása az ún. szavatosság megváltó okirat bizonyító erejének értékelésére nem tér ki, ez a hiányosság azonban a fellebbezési eljárásban, a jogerős határozat indokolásában pótolható.

A Pp. 170. § (4) bekezdéséből következően a bíróságnak a tanút kihallgatása előtt vallomás megtagadási ok fennállása esetén kell figyelmeztetnie mentességére. A Pp. 170. § (3) bekezdés b) pontja alapján azonban nem tagadható meg a vallomástétel a Pp. 13. § (2) bekezdésében megjelölt hozzátartozói minőségére hivatkozással, ha a kérdés családi viszonyon alapuló vagyoni jogi ügyre vonatkozik. Ide tartozik a felek házassági vagyoni jogi pere, ezért az alperes szülei tekintetében megtagadási ok nem áll fenn. Ebből következően a figyelmeztetés elmaradása, az alperesi szülők tanúvallomásának bizonyítékkénti értékelése nem eljárási szabálysértés, hanem az elsőfokú bíróság helyes eljárásának következménye.

A Pp. 119/A. §-a szerinti eljárással kapcsolatos fellebbezési érveléssel szemben a másodfokú bíróság utalt a törvényhely (1) bekezdésében foglaltakra, mely szerint a hiányzó iratok kiadmányok, iratmásolatok beszerzésével pótolhatók, így az eredeti irat hiánya annak értékelését nem zárja ki. Az elsőfokú bíróság a felek meghallgatása, az iratok azonosítása, a bírósági ügyvitelnek megfelelő sorszámozása után megállapította, hogy az iratok nem vesztek el, nem semmisültek meg. A felperes fellebbezésében pedig e megállapítást nem kifogásolta.

A Pp. 252. § (3) bekezdésén alapuló határozat meghozatalát az elsőfokú ítélet megalapozatlansága teheti indokolttá. Az ügyben az elsőfokú bíróság a tényállást feltárta, a megállapított tényállás nem ellentétes az iratok tartalmával és nem alapul nyilvánvalóan téves, okszerűtlen ténybeli következtetéseken. Az elsőfokú bíróság tehát nem sértette a bizonyítás eredményének mérlegelésére vonatkozó szabály, a már hivatkozott Pp. 206. §-ának rendelkezéseit. A másodfokú bíróság ezért a fellebbezést érdemben bírálta el és megállapította, hogy a per fő tárgya tekintetében a másodlagos fellebbezési kérelem is alaptalan.

A házastársi közös vagyon megosztása feltételezi a közös vagyon és különvagyon körének a megállapítását, a vagyontárgyak szétosztását, a megtérítési igények rendezését. A vagyoni igények teljes körű rendezéséhez nélkülözhetetlen a vagyonmérleg felállítása. Ennek készítése nem mellőzhető arra hivatkozással, hogy a felek között egyes tételek tekintetében nincs vita. A bíróság a vagyonmérleget a döntésnek, valamint a felek megállapodásának együttes eredménye alapján állítja fel. Erre tekintettel a felperes megalapozatlanul kifogásolta az elismert alperesi különvagyon számbavételét.

Az elsőfokú bíróság a perben feltárt bizonyítékok okszerű értékelésével helyesen jutott arra a megállapításra, hogy az alperes a házastársi közös vagyon törvényi vélelmével szemben bizonyította, hogy az életközösség kezdő időpontjában és az életközösség fennállása alatt 41.845.574 forint bankszámlán fennálló követeléssel, készpénzzel és a különvagyoni ingatlana értékesítéséből származó 28.000.000 forint vételárral, összesen 69.845.574 forint különvagyonnal rendelkezett.

A felperes fellebbezésében alaptalanul vitatta az alperes külföldi munkavégzésének ellenértékeként befolyt 3.680.000 forint meglétét, alperesi különvagyoni jellegét. Az elsőfokú bíróság a Pp. 163. § (2) bekezdése, a felperes beismerése alapján állapította meg a vagyongyarapodást és annak az alperesi alvagyonba tartozását. A perben a felperes maga adta elő, hogy a 28.000.000. forint, amelyet az alperes korábban egy három éves németországi szerződéssel keresett, az alperes különvagyon volt (8. sorsz. jkv. 8. oldal).

Nem feltételezésen, hanem okszerű mérlegelésen alapuló megállapítás, hogy az 1999. augusztusában okirattal igazoltan meglévő, a külföldi munkavégzésből származó 2.499.302 forintnak megfelelő EUR a D.i bankszámlán a házasságkötés időpontjában is az alperes rendelkezésére állt.

Az 1999. szeptemberi O. devizaszámla kivonat alapján az elsőfokú bíróság megalapozottan következtetett arra, hogy az alperesnek az

életközösség kezdetén a számlán kezelt 8.839.716 forintnak megfelelő különvagyona volt.

A felperes tagadásával szemben az alperes K K., K K.né vallomásaival bizonyította, hogy 5.000.000 forint különvagyon meghatározott célra történő kezelésével nem a pénzkezelést egyébként végző felperest, hanem szüleit bízta meg. A házassági vagyoni jogi perekben a hozzátartozói kapcsolatra alapítva a tanúvallomás nem vethető el, erre csak akkor van lehetőség, ha vallomások bizonyító erejét egyéb bizonyítékok megdöntik. A peradatokból kétséget kizáróan megállapítható, hogy az alperes jelentős jövedelemmel rendelkezett, vagyoni viszonyaira, életmódjára tekintettel nem tekinthető életszerűtlennek, hogy a magyarországi tartózkodása alatt felmerülő költségeinek fedezetére elkülönített összeget szülei kezelték.

B. T., dr. D. A. és házastársa, dr. V. Cs. tanúvallomásaival bizonyított a felek házasságkötése előtti kölcsönök nyújtásának ténye, összege és a tartozás kiegyenlítésének időpontja. Az utóbbi két tanúvallomás bizonyító erejét nem dönti meg a 2000. december 20-i keltezésű, a garanciális javításokkal kapcsolatos megállapodás sem. A felperes által készített kimutatásából kitűnően még 2001. évben is végeztek jelentős költséggel járó építési munkálatokat az ingatlanon. Az alperesi külön vagyon bizonyítása szempontjából közömbös annak vizsgálata, hogy az adósok rászorultak-e vagy sem a kölcsön felvételére, illetve a felvett kölcsönt milyen célra fordították.

Az pedig az elsőfokú eljárásban fel sem merült, hogy a közvetítői díjra figyelemmel a D. M. utcai ingatlan teljes vételára nem állt az alperes rendelkezésére.

Az elsőfokú bíróság érdemben helyes döntéssel utasította el az A jelű ingatlan 1/2 arányú tulajdonjogának megállapítása iránti keresetet, a másodfokú bíróság a döntés indokaival is egyetértett. A fellebbezési érveléssel szemben kiemelte, hogy a felperes a per kezdeti szakaszában, a 2006. október 30-án tartott tárgyaláson elismerte: az alperes az ingatlan vételárát a különvagyoni ingatlana eladási árából részére kifizette. Következésképpen állította, hogy az általa állított 35.000.000 forint építési költség túlnyomó részét házastársa fedezte, a felperes hozzájárulása az alperes által tagadott 2.000.000 forint volt. A felperes az építési költségekhez való különvagyoni hozzájárulásának bizonyítását meg sem kísérelte. A szerződésben kikötött vételárral és az aggálytalan szakértői véleménnyel szemben bizonyítatlan maradt előadása, mely szerint az ingatlan vételára ténylegesen 14.000.000 forint volt. Állítását a foglaló szokásos mértékére vonatkozó hivatkozása nem igazolja. A felperes a fellebbezésében hivatkozott először arra, hogy a foglaló összegét különvagyonából fedezte és az építési költségek forrása közös vagyon volt.

Nyilatkozatát a feleknek az elsőfokú eljárásban tett, a 2.000.000 forintot meghaladó egyező előadása egyértelműen cáfolja. A másodfokú bíróság utalt arra is, hogy az A jelű ingatlan teljes 63.000.000 forint (28.000.000+35.000.000) bekerülési költségével és a házastársak alvagyoni hozzájárulásával kapcsolatos felperesi előadás egyértelműen cáfolja az alperesi különvagyoni pénzeszközök hiányára vonatkozó fellebbezési állítást is. A felperes a bekerülési költség és a fedezet megjelölésével a D. M. utcai ingatlan vételárán felül további 33.000.000 forint alperesi különvagyon meglétét és meghatározott célra történő felhasználását kétségtelenül elismerte.

A felek egyező előadásának és az építési költségeket igazoló számlák, további okiratok hiányában az építési költség meghatározása olyan szakkérdés, amely a Pp. 177. § (1) bekezdése alapján kizárólag szakértői bizonyítással dönthető el. Az elsőfokú bíróság az aggálytalan és kellően indokolt szakvélemény elfogadásával helyesen állapította meg a C jelű ingatlan építési költségét. A szakvélemény helyességének megkérdőjelezésére az építési költségek összegére vonatkozó felperesi előadás nem alkalmas. A szakértő elfogultságával, a helyszíni szemle megtartásával kapcsolatos fellebbezési kifogást illetően a másodfokú bíróság visszautalt a jogerős ítélet indokolására és az elsőfokú ítélet indokolásának 16-17. oldalán kifejtett helytálló okfejtésre.

A C jelű ingatlan tekintetében az alperes által elismert 23.500.000 forint felperesi különvagyoni ráfordításon felül felmerült 12.857.560 forint építési költség forrását illetően a felperes eltérő álláspontjára tekintettel különvagyona, illetve a közös vagyon felhasználására nem is hivatkozott. Az elsőfokú bíróság erre tekintettel megalapozottan következtetett arra, hogy a vitatott építési költség fedezete csak az alperes különvagyona lehetett. További körülmények helyes értékelése mellett okszerű indokát adta annak is, hogy a B jelű ingatlant illetően az alperes kizárólagos tulajdonszerzésére a házastársakat nem a felperes 1994. óta fennálló osztrák állampolgársága, a külföldiek tulajdonszerzésére vonatkozó eljárás indította.

Az elsőfokú bíróság az alvagyoni hozzájárulások arányában helytállóan állapította meg a házastársakat megillető tulajdoni hányad mértékét és helyes ténybeli okfejtéssel döntött a közös tulajdon megszüntetésének módjáról az alperest terhelő megváltási ellenérték összegéről.

Nem találta alaposnak a másodfokú bíróság az ingó közös vagyon összetételét, megosztását kifogásoló fellebbezést.

A felperes a bizonyításra szoruló tényekre, a bizonyítási teherre, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeire vonatkozó bírói tájékoztatás ellenére nem igazolta, hogy az U. életbiztosításának díját a svájci bankszámlájáról az osztrák bankszámlájára átutalt különvagyonából fedezte.

Vita esetén a házastársi közös vagyona tartozó vagyontárgy különváláskori meglétének, a másik házastárs általi birtokban tartásának, illetőleg az azzal való rendelkezésének bizonyítása a Pp. 164. § (1) bekezdése értelmében főszabály szerint az erre hivatkozó házasság felbontás terheléssel terheli. Amennyiben nem bizonyított, hogy az életközösség megszűnésekor meglévő vagyontárgy a másik házastárs birtokában van, azt a vagyonmérlegből ki kell hagyni.

Az ügyben az alperes (helyesen: a felperes) magatartása és a házassági vagyoni jogban érvényesülő, a vagyoni viszonyok méltányos rendezésének követelménye a svájci bankszámlán kezelt követelés tekintetében feltétlenül indokolta a bizonyítási teher kivételes átfordítását. Az alperes 55.000.000 forint közös vagyoni követelésével szemben a felperes meg sem jelölte a részben tulajdonában álló számlán kezelt követelés őt megillető mértékét, felhívás ellenére nem csatolta az életközösség kezdő,- és megszűnésének időpontjában fennálló számlaegyenleget, és a banktitok alóli felmentést sem adta meg. Eljárásával megghiúsította a bizonyítási kötelezettség főszabálya szerint az alperest terhelő, az életközösség megszűnésének időpontjában fennálló, a bankszámlán kezelt követelés összegének bizonyítását. Erre tekintettel az elsőfokú bíróság a bizonyítatlanság következményét helyesen értékelte a felperes terhére azzal, hogy a házastársi közös vagyon részeként az alperes által megjelölt 55.000.000 forintot az életközösség megszűnésekor a felperes birtokában lévő értéknek állította be a vagyonmérlegbe.

Részben alapos az elsőfokú perki költség viselését kifogásoló fellebbezés. Észlelte a másodfokú bíróság, hogy az elsőfokú bíróság jogszabálysértéssel mellőzte a viszontkereseti illeték viselésére vonatkozó rendelkezést. Erre tekintettel a Pp. 253. § (3) bekezdése alapján a fellebbezési kérelem és a fellebbezési ellenkérelem korlátaira tekintet nélkül döntött a le nem rótt viszontkereseti illeték megfizetéséről.

A jogerős ítélet ellen a felperes felülvizsgálati kérelemmel élt elsődlegesen annak - elsősorban a meghozatalának az alapjául szolgáló elsőfokú eljárás lényeges szabályainak a megsértése, másodsorban pedig a bizonyítási eljárás hiányosságaiból következő megalapozatlansága miatt történő - hatályon kívül helyezése, valamint az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára való utasítása, másodlagosan pedig a másodfokú bíróság ítéletének a részbeni hatályon kívül helyezése, valamint az

elsőfokú bíróság ítéletének a megváltoztatása és a felperes kereseti kérelmének teljes egészében helyt adó, az alperes viszontkeresetét pedig teljes egészében elutasító határozat hozatala iránt.

A felülvizsgálati kérelmének részletesen kifejtett indokai szerint a jogerős ítélet meghozatalának az alapjául szolgáló elsőfokú eljárás lefolytatásának a módja az Alkotmány 57. § (1) bekezdését, a Pp. 3. § (3) és (6) bekezdését, 7. § (2) bekezdését, 8. § (1) bekezdését, 119/A. §-át, 136/B. § (2) bekezdését, 141. § (4) és 143. § (1) bekezdését, 151. § (1) bekezdését, 170. § (4) és (5) bekezdését, a jogerős ítélet alapjául szolgáló tényállás megállapításának a módja a Pp. 163. § (3) és 164. § (1) bekezdését, 180. § (3) és 181. § (1) bekezdését, 206. § (1) és (2) bekezdését, a perben eljáró bíróságoknak a jogerős ítéletben foglalt érdemi döntése pedig a Csjt. 27. és 28. §-át sérti.

Az alperes felülvizsgálati ellenkérelme a jogerős ítélet hatályban tartására irányult.

A Kúria a jogerős ítéletet a Pp. 275. § (2) bekezdése alapján csak a felülvizsgálati kérelem keretei között vizsgálta felül.

A felülvizsgálati kérelem nem alapos.

I. A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló, a jogerős ítélet meghozatala idején hatályos - többször módosított - 19 évi XX. törvény (a továbbiakban: Alkotmány) 57. § (5) bekezdése - az 1976. évi 8. számú törvényerejű rendelettel kihirdetett, Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 2. cikkében foglaltakkal összhangban - „a törvényekben meghatározottak szerint” biztosítja mindenki számára a jogorvoslathoz való jogot a jogát vagy jogos érdekét sértő bírói, államigazgatási vagy más hatósági döntés ellen. A jogorvoslathoz való jog az Alkotmánybíróság 5/1992. (I. 30.) AB határozata szerint - annak tartalmát tekintve - az érdemi (ügydöntő, az ügyfél helyzetét, jogait lényegesen befolyásoló) határozatok vonatkozásában a más szervhez vagy a magasabb fórumhoz fordulás lehetőségét jelenti.

Az Alkotmánynak a „törvényben meghatározottak szerint” szóhasználatát - többek között - arra utal, hogy a jogorvoslatnak többféle formája lehet. Ennek megfelelően a Polgári Perrendtartásról szóló - többször módosított - 1952. évi III. törvény a polgári bíróság határozatai ellen irányuló jogorvoslatnak, az ún. perorvoslatoknak maga is többféle formáját ismeri, amelyek többféle szempont szerint csoportosíthatók. A perorvoslatoknak a rendes és rendkívüli perorvoslatokra történő felosztása azon az elven alapul, hogy az adott perorvoslat még jogerőre nem emelkedett vagy már jogerőre emelkedett bírósági

határozat ellen irányul-e. A rendes perorvoslatok közé tartozik - többek között - a nem jogerős ítélet elleni fellebbezés és a csatlakozó fellebbezés, rendkívüli perorvoslat viszont - egyebek mellett - a jogerős ítélet elleni felülvizsgálati kérelem és a csatlakozó felülvizsgálati kérelem. Az említett rendes és rendkívüli perorvoslati formák tárgya, alapja, tartalma és a perorvoslat tárgyában eljáró bíróság jogköre lényegesen eltér egymástól. A rendes perorvoslat tárgyában eljáró fellebbezési bíróság hatásköre ugyanis - ide nem tartozó kivételektől eltekintve - a Pp. 253. § (2) bekezdése értelmében a nem jogerős elsőfokú határozat teljes revíziójára, tehát a döntés alapjául szolgáló tényállás, az elsőfokú eljárás során hozott határozatok, valamint a megállapított tényállásra alapított érdemi döntés felülvizsgálatára egyaránt kiterjed. A rendkívüli perorvoslatnak minősülő felülvizsgálati kérelem elbírálására jogosult Kúria azonban a Pp. 270. § (2) bekezdése szerint csak annak a vizsgálatára szorítkozhat, hogy a jogerős ítélet a felülvizsgálati, illetve csatlakozó felülvizsgálati kérelemben megjelölt anyagi jogi vagy eljárásjogi szabályokat az ügy érdemi elbírálására kihatóan sérti-e vagy sem.

A kétféle perorvoslat különbözőségére és a felülvizsgálat speciális jellegére tekintettel a Legfelsőbb Bíróság számos eseti döntésében rámutatott már arra, hogy a felülvizsgálati kérelemben konkrétan meg kell jelölni a jogszabálysértést, nem elegendő korábbi beadványokra utalni (pl. BH 1995/99.).

Az alperes a felülvizsgálati kérelmének I pontjában utalt arra, hogy a felülvizsgálati kérelmének indokaként változatlanul fenntartja:

- a fellebbezésének indokolásában (2009. április 27-én kelt irat),
- a 2009. július 19-én kelt beadványának az elsőfokú ítélet kötelezésre vonatkozó rendelkezése megváltoztatására irányuló fellebbezési kérelmének a pontosítására,
- a fellebbezése indokolásának elsősorban eljárásjogi kérdésekben az iratok megtekintése után történt kiegészítésében (2009. decemberében kelt irat) és annak mellékleteiben, valamint
- a fellebbezésének kiegészítésében, illetve a fellebbezési tárgyalás előtt benyújtott nyilatkozatában (a periratokról készült jegyzet bemutatásáról az elveszett iratok pótlása miatti eljárásban 2010. november 15-én kelt irat) foglaltakat.

Nem jelölte viszont meg, hogy az említett beadványokban foglaltak alapján a jogerős ítéletet konkrétan milyen jogszabálysértésre

hivatkozva támadja, ezért a Kúria a felülvizsgálati kérelem említett részeinek az érdemi elbírálását mellőzte.

II. Az ügy érdemi elbírálására kiható anyagi jogi vagy eljárásjogi jellegű jogszabálysértés körében a Kúria eljárása egyfelől annak a vizsgálatára terjed ki, hogy az eljárás lefolytatása során az ügy érdemére kiható eljárásjogi szabálysértés történt-e, másfelől pedig arra, hogy a jogerős ítélet alapjául szolgáló tényállás a per érdemi elbírálására irányadó anyagi jogi szabályok alkalmazásához szükséges mértékben felderítést nyert-e, és a megállapításának módja az eljárásjogi szabályoknak megfelel-e.

1. Az iratok tartalma nem ad alapot olyan ténymegállapításra, hogy a felperes által - konkrét jogszabályhely megjelölése nélkül - eljárásjogi szabálysértésként hivatkozott bírói cselekményeknek a per érdemi elbírálására bármiféle kihatása lehetett volna, és a felperes maga sem adta indokát annak, hogy az általa helyesnek vélt eljárás az érdemi döntést mennyiben befolyásolhatta volna.

a) Nincs helye ezért a jogerős ítélet felülvizsgálatának az elveszett (megsemmisült) iratok pótlására irányuló - Pp. 119/A. §-a szerinti - eljárás lefolytatásának a módja, az új jogi képviselő meghatalmazása miatt a 2009. február 23-ra szabályszerűen kitűzött tárgyalás felperes által kért elhalasztásának a mellőzése, az alperes által a 2009. február 23-i tárgyaláson becsatolt irat felperes részére történő kézbesítésének az elmulasztása, az alperes - felperes által állított - mulasztására tekintettel a tárgyalás ismételt elhalasztása, valamint az elsőfokú bíróság által a szakértő részére - a felperes kérése ellenére - megküldeni elmulasztott felperesi iratok tartalmának a figyelmen kívül hagyása okából.

A felperes által meghatalmazott új jogi képviselő egyébként - noha ekkor már elegendő idő állt a rendelkezésére az iratok áttanulmányozása céljára - sem a fellebbezésében, sem a felülvizsgálati kérelmében nem tett új tényállításokat és nem jelölt meg újabb bizonyítékokat, az alperes jogi képviselője a 2009. február 23-án megtartott tárgyaláson úgy nyilatkozott, hogy az ott becsatolt - C. bankszámla egyenlegére vonatkozó - „igazolás” másolatát a felperesnek megküldte, az alperes tárgyaláson tett nyilatkozata, valamint becsatolt irat pedig új tényállítást, illetve új bizonyítékot nem tartalmazott, hiszen az alperes tényállítása szerint a vitás bankszámla életközösség megszűnéskori egyenlege 57.745.417 forint volt, a becsatolt irat tartalma azonban az említett időpontbeli zéró egyenleget igazolt, és ezért a jogerős ítélet az alperesnek a vitás bankaszámla követelés közös vagyonként történő megosztása iránti viszontkeresetét elutasította (161. sorszámú jegyzőkönyv). E vonatkozásban tehát a felperesre kedvezőbb döntést a vitás irat kézbesítése sem eredményezhetett volna.

b) A másodfokú bíróság részletesen kifejtett helyes indokai szerint nem sértette az elsőfokú bíróság eljárása a feleknek az eljárás tisztességes lefolytatásához és a jogvita pártatlan elbírálásához fűződő, valamint az igazságos eljáráshoz való alkotmányos alapjogát és az ún. „fegyverek egyenlőségének” alkotmányos elvét sem.

Az Alkotmány 57. § (1) bekezdése szerint a Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy - többek között - valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el. Ezen alkotmányos jogok azonban a polgári perben a Pp. 1-2. és 5. és 8. §-aiban meghatározott alapelvi szintű rendelkezéseiben, valamint a Pp. egyéb szabályain keresztül érvényesülnek, amelyek megsértésére a felperes részben nem, résben pedig alaptalanul hivatkozott.

Helyesen ítélte meg a másodfokú bíróság azt is, hogy az elsőfokú bíróság a Pp. 3. § (3) és 141. § (6) bekezdésében foglalt tájékoztatási kötelezettségének - a Pp. 163. §-ára és 164. § (1) bekezdésére is figyelemmel - a Legfelsőbb Bíróság Polgári perrendtartás tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó szabályainak alkalmazásával kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 1/2009. (VI. 24.) PK véleményében foglaltaknak megfelelően eleget tett.

Megfelelően érvényesítette az elsőfokú bíróság a feleknek a per - Pp. 2. § (1) bekezdése szerinti - ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát is, hiszen a per befejezésének ésszerű időtartama - a hivatkozott § (2) bekezdése értelmében - a jogvita tárgyát és természetét, valamint az eljárás lefolytatásának egyedi körülményeit is figyelembe véve határozható meg, és annak megítélését az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata szerint az ügy bonyolultsága, a felek perbeli magtartása, a bizonyítás összetettsége és számos egyéb tényező is befolyásolja. (ld. pl. Buckholz v. Germany judgement of 6 May 1981, Series A no. 42.). A Pp. 151. § (1) és 163. § (1) bekezdése alapján ugyanakkor nem a fél, hanem a bíróság jogosult állást foglalni abban, hogy - a feleknek a kitűzött határnappal előtt legkésőbb nyolc nappal előterjesztett, indokolt közös kérelmének esetétől eltekintve - a tárgyalást mikor, milyen okból és hányszor halasztja el vagy tartja meg, továbbá, hogy - a kereseti és viszontkereseti kérelem keretei között - a per eldöntéséhez milyen bizonyítást tart szükségesnek vagy szükségtelennek, és a perbeli esetben az elsőfokú bíróság a fentebb részletezett körülményeket helyesen ítélte meg.

A másodfokú bíróság által helyesen kiemelt okok és körülmények miatt az alperes szüleinek a tanúkénti kihallgatása és a vallomásuk bizonyítékként történő értékelése során az elsőfokú bíróság nem a Pp. 13. § (2) bekezdésének és 170. § (1) bekezdése a) pontjának a

megsértésével, hanem az utóbbi § (3) bekezdése b) pontjának a helyes alkalmazásával járt el, és az eljárása megfelelt a szakértői bizonyításra, a szakértői szemlére, valamint a feleknek a szakvéleménnyel kapcsolatos észrevételezési jogára vonatkozó Pp. 180-181. §-aiban foglalt eljárásjogi szabályoknak is, ezért a Kúria a másodfokú 10-12. oldalán kifejtett helyes indokaira a Pp. 271. § (1) bekezdése szerint alkalmazott 254. § (3) bekezdése alapján csupán utal.

2. Az első- és a másodfokú bíróság a felülvizsgálattal támadott körben a peres felek egymással ellentétes előadásának, a kihallgatott tanúk vallomásának, a perben kirendelt igazságügyi ingatlanforgalmi szakértő véleményének, valamint a becsatolt okirati bizonyítékok adatainak az egymással való egybevetése, azok okszerű, logikai ellentmondásoktól mentes, és a Pp. 206. § (1) bekezdésében foglalt elveknek egyébként is megfelelően történő értékelése alapján, megalapozottan és egymással egyezően állapította meg a felek jogvitájának az érdemi elbírálásához szükséges tényállást.

Ennek során a bizonyítási teher Pp. 164. § (1) bekezdésében foglalt főszabályának, a közokirattal és a teljes bizonyító erejű magánokirattal szembeni bizonyítás Pp. 195. § (5) bekezdésében és 196. § (1) bekezdésében foglalt speciális szabályainak, valamint a törvényes vélelmekkel szembeni bizonyítás Pp. 3. § (5) bekezdésében foglalt kivételes szabályának a helyes alkalmazásával értékelte kölcsönösen mindkét fél terhére mindazon tények bizonyíthatatlanságát, amelyek vonatkozásában a vitás tényt állító félnek állott érdekében az, hogy - a másik fél tagadásával, illetőleg a rendelkezésre álló közokiratok és teljes bizonyító erejű magánokiratok tartalmával szemben - a saját tényállításait a bíróság valóban fogadja el, továbbá, amelyek vonatkozásában a saját különvagyonára hivatkozó terhelte annak a bizonyítása, hogy - a házastársi közös vagyon Csjt. 27. § (1) bekezdése szerinti törvényes vélelmével szemben - a vitás vagyontárgy részben vagy egészben a Csjt. 28. § (1) bekezdése szerinti különvagyonához tartozik.

Téves a felperesnek a fentiekkel ellentétes az az érvelése, hogy a megállapított tényállás részben iratellenes, részben pedig nyilvánvalóan okszerűtlen következtetéseket tartalmaz.

A Legfelsőbb Bíróság már számos eseti döntésében rámutatott arra, hogy sem megalapozatlannak, sem iratellenesnek nem minősül a megállapított tényállás önmagában amiatt, hogy egyes bizonyítékokkal ellentétes ugyan, más bizonyítékok azonban azt kellően alátámasztják, a bíróságnak a bizonyított tényekre alapított következtetése pedig nem tekinthető logikátlannak, illetve okszerűtlennek pusztán azért, mert az említett tények más, ugyancsak logikus, illetve okszerű következtetés levonására is

alapot adhatnak. A bíróság ugyanis egyes bizonyítékok kellően indokolt elfogadásával - mérlegeléssel - olyan tényállást is megállapíthat, amely a fél által vitatott bizonyíték tartalmával nem áll ugyan összhangban, a per adataira figyelemmel azonban nem okszerűtlen (BH 1997/375.). Nyilvánvalóan okszerűtlennek pedig a bizonyított tényekre alapított következtetés csak akkor tekinthető, logikailag az egyik tényből nem következik a másik, ha azonban logikailag többféle következtetés is lehetséges (pl. melyik házastárs mire fordította a pénzét), úgy a bíróság törvényen alapuló mérlegelési joga annak az eldöntése, hogy melyik lehetséges következtetést fogadja el.

A perben lefolytatott bizonyítási eljárás a felek jogvitájának az érdemi elbírálására irányadó Csjt. 27. § (1) és 28. § (1) bekezdésének, valamint a 31. § (2) bekezdésének az alkalmazásához szükséges tények körének, tehát annak a megállapítására terjedt ki, hogy az életközösség ideje alatt megszerzett A és B jelű ingatlanok vételárának a kifizetéséhez, valamint az A és C jelű ingatlanokon folytatott közös építkezés költségeinek a viseléséhez, továbbá a jelentősebb értékű ingóságok (készpénz és bankszámlapénz) megszerzéséhez a felek közös és különvagyonai milyen arányban járultak hozzá.

a) Az alperes 1/1 arányú kizárólagos tulajdonaként nyilvántartott J. u. szám alatti A jelű ingatlan megvételére 2000. február 11-én került sor, ezért a házastársi közös szerzés Csjt. 27. § (1) bekezdése szerinti törvényes vélelmével szemben a Csjt. 28. § (1) bekezdésének a) és d) pontja szerinti különvagyonni jellegre hivatkozó alperest terhelte a vélelem megdöntése, tehát annak a bizonyítása, hogy egyrészt a vételár és az építési költség viseléséhez szükséges különvagyonnal a házasságkötéskor valóban rendelkezett, másrészt a bizonyított különvagyonát valóban az ingatlanra fordította.

Az első- és a másodfokú bíróság a bizonyítékok mindenre kiterjedő, részletes értékelése alapján tényként állapította meg, hogy az alperes az életközösség kezdetén a D. M. utcai ingatlanának az eladási árából, valamint - az átlagot lényegesen meghaladó, kiemelkedően magas jövedelmének - a bankszámlán tartott megtakarításából eredő összesen (28.000.000 + 42.000.000 =) 70.000.000 forint különvagyonnal rendelkezett. Ezt a ténymegállapítást a becsatolt okirati bizonyítékok adatai mellett az alperes szüleinek és barátainak a tanúvallomása, valamint a felperes részbeni beismerése is alátámasztotta.

Az alperes a 2006. április 12-én kelt ellenkérelmében azt adta elő, hogy a Ditrói utcai lakásának az eladási árából 10.000.000 forint ellenében vásárolta meg az ingatlant. A vételár általa megjelölt összegét a teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt adásvételi

szerződés tartalma, valamint annak a perben kirendelt igazságügyi szakértő által meghatározott forgalmi értéke is alátámasztotta. A felperes ezzel szemben nem bizonyította, hogy a vételár 14.000.000 forint lett volna, hanem csupán arra hivatkozott, hogy az alperes által becsatolt kivitelezői elszámolás a telek vételárát 14.000.000 forintban tünteti fel, a szerződés alapján átadott foglaló összege pedig az általa megjelölt összeget támasztja alá. A 2006. október 30-án megtartott tárgyaláson történt személyes meghallgatása során ugyanakkor maga adta elő a telekkel kapcsolatban azt, hogy: „a 14.000.000 forintos (vételárát) visszaadta nekem az I. rendű alperes, miután értékesítette a D. M. utcai ingatlanát”, az építkezés bekerülési költségével összefüggésben pedig azt, hogy: „ez a beruházás kb. 35.000.000 forintba került. Az én anyagi hozzájárulásom nem volt számottevő, talán ha 2.000.000 forinttal hozzájárultam. Ezt teljes egészében tulajdonképpen az (I. rendű) alperes finanszírozta. Meg is állapodtunk egyébként mi, sőt 2004-ben volt egy írásbeli magánvégrendeletem és abban is azt mondtam és elismertem, hogy ez tulajdonképpen teljes egészében az ő különvagyonát képezi. Sőt, hát abban állapodtunk meg egymás között, hogy a másik ingatlan a T., 2116/3 hrsz.-ú pedig a felépítménnyel együtt teljes mértékben az én tulajdonom” (18. sorszámú jegyzőkönyv 3. oldala). Nem bizonyította viszont az alperes tagadásával szemben azt sem, hogy az általa állított kb. 2.000.000 forint különvagyonnal az építési költséghez valóban hozzájárult (elsőfokú ítélet 12-13. és másodfokú ítélet 13-15. oldala).

Iratellenes a felperesnek az a felülvizsgálati érvelése, hogy a másodfokú bíróság az ítéletének indokolása szerint azért nem tulajdonított jelentőséget az ún. szavatosság megváltó okirat bizonyító erejének értékelésével kapcsolatos indokolási kötelezettség elsőfokú bíróság általi elmulasztásának, mert álláspontja szerint ez a hiányosság a fellebbezési eljárásban pótolható, a másodfokú bíróság azonban az említett hiányosságot ennek ellenére sem pótolta.

A másodfokú bíróság ugyanis az ítélete 14. oldalának 2. bekezdésében az ezzel összefüggő indokolási kötelezettségnek eleget tett. A jogerős ítélet indokolása által helyesen kifejtettekben túlmenően tény az is, hogy a 2000. decemberében kelt szavatosság megváltó okirat keltét követően a felek az A jelű ingatlanba beköltöztek ugyan, a felperes különvagyonához tartozó C jelű ingatlanon azonban az építkezés tovább folytatódott, dr. D. A. és dr. V. Cs. tanúvallomása pedig nem hagy kétséget afelől, hogy az alperes a részükre nyújtott kölcsönt nem az A jelű, hanem a C jelű ingatlanon megkezdett építkezés folytatása érdekében kérte vissza.

Mindezekre, valamint az A jelű ingatlan kizárólagos alperesi kizárólagos tulajdonjogának az ingatlan-nyilvántartási bejegyzésére is figyelemmel nem nyilvánvalóan okszerűtlen és nem is logikátlan

az első-és másodfokú bíróságnak az az egybehangzó következtetése, hogy - az ingatlan-nyilvántartási állapottal megegyezően - az A jelű ingatlan az alperes különvagyonához tartozik.

b) Az A és C jelű ingatlanon közösen folytatott építkezés bekerülési költségeire vonatkozóan a felek egymással ellentétes tényállítást tettek, ezért annak megállapítása végett a Pp. 163. § (1) és 177. § (1) bekezdése szerint igazságügyi építész szakértői bizonyítást kellett lefolytatni, mert az említett tények megállapításához olyan különleges szakértelem szükséges, amellyel a bíróság nem rendelkezik.

Iratellenesen hivatkozik a felperes a felülvizsgálati kérelmében arra, hogy a perben kirendelt szakértő nem a közösen létesített felépítmények bekerülési költségét, hanem az ingatlanok forgalmi értékét vizsgálta volna, hiszen az írásbeli szakértői vélemény tartalma és annak a szóbeli kiegészítése nem hagy kétséget afelől, hogy a szakértő az általa megtartott helyszíni szemle adatai, valamint a rendelkezésére álló egyéb adatok alapján - amelyek szolgáltatására a feleket felhívta, hiszen a Pp. 3. § (3) bekezdése szerint a jogvita elbírálásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre bocsátása főszabály szerint a feleket terheli - a kirendelő végzésben foglaltaknak megfelelően a műszaki megvalósítás költségét határozta meg.

Alaptalanul sérelmezi a felperes a 47/F/3. sorszám alatt általa becsatolt, de az elsőfokú bíróság által a szakértő részére meg nem küldött kimutatás szakértő általi értékelése elmaradásának tényét. A vitás kimutatást ugyanis a felperes maga készítette el, ezért az abban foglaltak az alperes ellentétes tartalmú előadása miatt nem bizonyítékként, hanem csak a fél előadásaként vehetők figyelembe.

Nem sértettek eljárásjogi szabályt a perben eljáró bíróságok azzal, hogy a szakértői véleménnyel szemben Seres Imre kivitelező tanúvallomásának (47. sorszámú jegyzőkönyv) nem tulajdonítottak ügydöntő jelentőséget, hanem a tényállást a szóban kiegészített és a Pp. 182. § (3) bekezdése szerinti hibáktól mentes aggálytalan szakértői véleményre alapították.

A Pp. 270. § (2) és 275. § (3) bekezdésében foglaltakból viszont az következik, hogy a tényállás megállapításának a módjára vonatkozó és az ügy érdemi elbírálására is lényeges kihatással lévő eljárásjogi szabálysértés hiányában a szabad bírói mérlegeléssel megállapított tényállás felülvizsgálati eljárás keretében történő felülmérlegelésének, a bizonyítékok újbóli értékelésének nincs helye.

A felülvizsgálati eljárásban is irányadó tényállás alapján a Csjt. 27-28. §-ainak a helyes alkalmazásával jutott mindkét fokú bíróság

arra az egymással egyező jogi következtetésre, hogy az A jelű ingatlan az alperes különvagyonához, a B jelű pedig a felek - alperesre kedvezőbb - 714/1000-286/1000 arányú közös tulajdonát képezi. Helyesen járt el tehát akkor, amikor a felperes A jelű ingatlan 1/2 részesiségére vonatkozó tulajdonjogának a megállapítása iránti keresetét elutasította, a B jelű ingatlan közös tulajdonát pedig a felperes tulajdoni hányadának az alperes által 5.720.000 forint megváltási ár ellenében történő magához váltásra való feljogosítása útján szüntette meg.

c) A felperes a felülvizsgálati kérelem benyújtására előírt határidőn belül benyújtott eredeti felülvizsgálati kérelmében a svájci bankszámla 55.000.000 forintos követelésének a közös vagyonként történő elszámolását még külön nem sérelmezte, hanem csak a Legfelsőbb Bíróság hiánypótlásra való felhívását követően, a felülvizsgálati kérelem benyújtására előírt határidő letelte után terjesztette elő annak a vagyonmérlegből való kihagyására, és - erre tekintettel - az alperest megillető értékkülönbözet 27.500.000 forinttal történő leszállítására irányuló kérelmét, anélkül azonban, hogy ezzel összefüggésben a jogerős ítélet jogszabálysértő voltára hivatkozott volna, vagy a kérelme kiterjesztésének bármiféle indokát adta volna, a korábbi beadványaiban foglaltakra való pusztá hivatkozása pedig - a fenti I. pontban kifejtettek szerint - nem vehető figyelembe.

A svájci bankszámlával kapcsolatban a felülvizsgálatra, mint rendkívüli jogorvoslatra nyitva álló határidőben előterjesztett kérelem, továbbá a jogszabálysértés megjelölésének hiányában ezért a Kúria a jogerős ítéletet ebben a tekintetben nem bírálhatta felül.

A kifejtettek miatt a Kúria a jogerős ítélet felülvizsgálattal támadott rendelkezését - a Pp. 270. § (1) bekezdése alapján alkalmazott Pp. 254. § (3) bekezdése alapján az érdemi döntés helyes indokaira is utalva - a Pp. 275. § (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

A Pp. 270. § (1) bekezdése alapján alkalmazott Pp. 79. § (1) bekezdése, valamint a költségmentesség bírósági eljárásban való alkalmazásáról szóló és az 1990. évi XCIII. tv. (It.) 74. § (3) bekezdésére tekintettel irányadó 6/1986. (VIII. 26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdése alapján rendelkezett a Kúria a pernyertes alperes felülvizsgálati eljárásban felmerült költségeinek, valamint a felperes illetékfeljegyzési joga folytán le nem rótt felülvizsgálati eljárási illeték viseléséről.

Budapest, 2012. február 21.

a tanács elnöke, előadó bíró, bíró.

A kiadmány hiteléül: tisztviselő